

**Мітридат VI Євпатор (132 до н.е. – 64 до н.е.) — македонський український
воєноначальник і цар Понту, піонер імунології та гібридної війни**

Андрій С. Оларчик, дм, ЧАКХ і Рената М. Оларчик, ММ

Київ 2025.

Золота монета Мітридата VI Євпатора бл. 89 до н.е.

Під царюванням **Мітридата VI Євпатора / Mithridates VI Eupator (132 м. Синоп, Пафагонський півострів, провінція (пров.) Амася (Амасія), північна Мала Азія або Анатолія, Понтійське царство – самогубство 61 до н.е., м. Панікапей, Кримський півострів, Україна. Золота монета в його честь)¹** — македонський український воєноначальник і цар (120 до н.е. – 63 до н.е.) Понтійського царства (існувало 281 до н.е. – 63 до н.е.), піонер імунології та гібридної війни, перського походження.

Мітридат VI Євпатор був вродливий, розумний, освчений, знав мови всіх народів Понтійського царства (в тому 22 – 25 різних діалектів або говірок), честолюбний, вплощі водозабору (изначений,

¹ City of Sinope (settled since 7th century BC) – capital of the Kingdom of Pontus (existed 302 / 291 BC – 63 BC), Peninsul a of Paphlagonia, prov. of Amaseia (area 5,628 km²). — City of Pantikapaion / Panticapaeum (inhabited since 840 BC) within city of Kerch (area settled early 17th – late 16th century BC). — Semipenisula of Crimea (area 27,000 km²) — Ukraine (formation since anticity, 882, area 603,628 km²) — Macedonia (area 5,000,000 km²). — Persia / Iran (area 1,648,195 km²). — Kavec'kyu RE, Balic'kyu KP. U istokov otechestvennoi medicyny. AN Ukrainy, Kyiv 1954. — Імунологія це ділянка біології і медицини щодо вродженої (інатної) і пристосувальної (адапційної) реакції організму на клітинному або молекулярному рівні до отрут, інородних тіл, мікроорганізмів й інших патогенів. — Імунолог це спеціаліст у галузі біології або медицини відповідно вивчення і терапії імунної системи. — Лиман це широке гирло ріки в якому бувають припливи й відпливи. — Кімерія / Кімерійське – Північне Надчорномор'я. — City of Eupator (nicknamed a «noble father») / Eupatoria / Yevpatoria (built 500 BC as the first settlement called Kerkinitis on the western littoral of the Black Sea, Crimea, Ukraine by Greek colonists), between 2nd – 1st century was controlled by the Kingdom of Scythia Minor and along with the rest of Crimea formed part of the dominios of Mithrodates VI Eupator. — The Kerch Strait (max length 35 km, min width 3.1 km, average depth 18 m, island Tuzla). — The Cimimerian (Greco-Scythian) Bosporan Kingdom (established 480 BC – disestablish 527 AD, his reign, 107 BC – 63 BC). — Онацький Є. Українська Мала Енциклопедя. Т. 1-8. Кн.16. Буенос Аїрес 1961. Т. 4 Кн. 8. С. 1007-1008.— Lavella M. Illustrated Identifier and Encyclopedia of Wildflowers and Flora. An authoritative guide to more than 750 wildflowers of the worlds. De Rotterdam's Hermes House Band 2006. — Ablitsov VH. «Galaxy Ukraine». The Ukrainian diaspora: prominent persons. Publ. «Kyt», Kyiv 2007. — Марченко И. Город Паникапей. Симферополь 1975. — Русяєва ФС. Мітридат VI, Мітридат Євпатор. В, ВА Смолій (голова) та ін. Енциклопедія історії України. Т. 1-10. НАН України. В-во Наукова думка Київ 2009. Т. 6. С. 757. — Mayor A. The Poisson King. The Life and Legend of Mithridates, Rome's Deadliest Enemy. PUP, Princenton 2009. — Synyachenko OV. They glorified themselves and Ukraine: history of domestic therapy. Crimean Therapeutic Journal 2010;2(2):21-8.

дійовий (ефективний), знав мови всіх народів Понтійського царства (в тому 22 – 25 різних діалектів, говірів або говірків), володів незвичайною фізичною силою, грізний опонент (противник) і жорстокий правитель, який намагався нанувати (переважати) Малою Азією / Анатолією (площа 537,886 км²) і регіоном Чорного моря (найбільша довжина 1,175 км, поверхня 2,505,000 км², середня глибина 1,536 м, найбільша глибина 5,267 м, об'єм 3,839,000 км³) тобто Чорномор'ям.

Батько Мітридата VI Євпатора, **Мітридат V Еверчет / Mithridates V Euegetes** (? – підступно вбитий отруєнням невідомими особами під час щедрого беккету бл. **120 до н.е. м. Синоп**) — цар (бл. 150 до н.е. – бл. 120 до н.е.) Королівства Понту від македонських і перських предків, його матір – **Laidice Mithridates V Euegetes V / Лаодіка Мітридат V Еверчет V** (130 або 120 до н.е. – померла у в'язниці **90 до н.е.**) — цариця перських нащадків. Їхня дочка **Лаодіка (130 або 129 ВС** – страчена через шлюбну зраду Мітридатом VI Євпатором **бл. 90 до н.е.)** — понтійська княгиня і королева, перша сестра-дружина Мітридата VI Євпатора.

Очевидно, запобігти бути отруєним як його батько, Мітридат VI Євпатор використовував, обробляв і досліджував отруйний мед з квітів понтійського рододендрону (*Rhododendrum ponticum*), містить андромеґатоксин, який може бути отруйним для людей. Вживані ним отрути названо «мітридатієм», отруєння «мітридатизм» і протиотрути «мітридатика», «з метою (ціллю) виробити себе імунним (неподатливим (несприйнятливим) до отрут шляхом приймання (глитання) від дитинства початково малих сублетальних, а тоді поступово збільшуваних доз отрут. Він описав свій досвід з отрутами в трактаті «Теріак».

Мітридат VI Євпатор критично відносився до класичного стародавнього еллінського (грецького) відрізка часу (періоду) в історії Греції (площа 131,957 км²) і площі водозбору (басейну) Середземного моря (площа поверхні 2,500,000 км², середня глибина 1,500 м, найбільша глибина 5,109 м, об'єм 3,750,000 км³) між смертю **Олександра Великого (356 до н.е. – 323 до н.е.)** і смертю **Клеопатри VII (70 до н.е. – 30 до н.е.)** які відіграли важливу владну (деспотичну), військову, культурну і духову роль в цьому просторі та часі.

Протягом свого існування Римська Республіка або *Res publica Roman* (бл. 509 до н.е. – 27 до н.е., площа 10,000 км² – 1,950,000 км²) була в стані майже-постійних агресивних (нападаючих) воєн проти своїх сусідів й поза ними заради втогнення і загарблювання їхніх земель і жорстокого панування над їхніми територіями у західній Європі (площа 10,186,000 км²) над Атлантичним океаном (поверхня 85,133, км², середня глибина 3,646 м, найбільша глибина 8,376 м), південної Європи, Малої Азії і північної Африки (площа 33,370,000 км²), омивані водами Середземного і Чорного моря. Отже, Мітридат VI Євпатор хвилюючись майбутністю свого Понтійського королівства, став одним з найбільше грізних і вирішуваних противників римлян і заявив себе їхнім ворогом.

Іншою нападаючою військовою силою у регіоні в тому часі були скіфи (існували 9-е ст. до н.е. – 3-є ст. н.е.), заселяли простір від устя ріки Дунай (довжина 2,850 км) до Чорного моря, Україна, через понтійський або український степ вздовж північного побережжя Чорного моря і Азовського моря (найбільша довжина 360 км, найбільша широта 180 км, поверхня 39,000 км², середня глибина 7 м, найбільша глибина 14 м, об'єм води 290 км³), разом з північним Кримським степом, а тоді степом північного Кавказу (довжина 1,200 км, широта 160 км, найвища європейська гора Ельбрус висоти 5,642 м), степом між південним кінцем гори Урал (довжина 2000 км, широта 40 – 100 км, найвища гора Народня 1894 м) і північним берегом Каспійського моря (поверхня 371,000 км², підвищення поверхні – 28 м, найбільша довжина 1,030 км, найбільша широта 435 км, середня глибина 211 м,

наглибша 1,025 м) проходить через так зване (т.зв.) урало-каспійське звуження до степу Середньої Азії (поверхня 44,579,000 км²) – Євразійський степ (площа 994,000 км²).

З початком свого правління Мітридат VI Євпатор розважав приєднати південну Анатолію до Понтійського Королівства, боровся за північно-західне побережжя Чорного моря з півостровом Крим (уперше заселений таврами – побережжя 1-го тисячоліття до н.е., а тоді передгір'я і Кримські гори – існували до 3-гост. н.е.); кімерійцями які створили першу державу в північному Криму 12-го ст. до н.е. – існували до 5-го ст. до н.е.); сарматами (3-є ст. до н.е. – існували до 3-го ст. н.е.) що заселили частину північного Криму за панування **Скілура (2-е ст. до н.е.)** — король Кримської Скіфії (3-є ст. до н.е. – існувала по 4-е ст. н.е.), м. столиця Скіфській Неополіс (встановлений 199 – 197 до н.е. поблизу нинішнього м. Севостополя (заснований 15-го ст.), Україна, між м. Борисфен (грецькою – Borysthenes) навколо найнищого побережжя лиману ріки Дніпро (довжина 2,201 км), Україна, при впадінні до Чорного моря і м. Ольбія Понтійська при лимані уст'я ріки Південний Буг / грецькою – Нураніс (довжина 806 км), Україна, узбережжя Азовського моря, Кімерійське (Північне Надчорномор'я) Босфорського царства (положене між Кримським і Таманським півостровами і спрямоване навколо Керченської протоки) та Кольхіда – земля при Східному Причорномор'ї. Давні українці прибули у Крим 4-го ст. н.е. та зі створенням Київської Русі України (9-е – 13-е ст. н.е.).

Тоді Мітридат VI Євпатор ввійшов у військову сутичку відносно панування над кримським степом. У 110 – 109 до н.е. він двічі послав **Діофанта (Diophantus)** — македонський полковник кінноти (кавалерії) з військовим загоном, який успішно відтиснув скіфів і їхніх союзників сарматів під проводом **Палака / Palius (с. 114/3 до н.е. – загинув 110-109 до н.е.)** — син короля Скілура, в напрямі м. Херсонес / Chersonesus (зановане 6-е ст. до н.е. греками на південно-західному побережжі Криму над Чорним морем), знищивши їхнє отаборювання.

З черги утиску зазнав античний народ Таврії або Таврики, таври або тавриди, які вперше заселили в 1-му тисячолітті до н.е. вузький довгий кусок землі широти бл. 8 – 13 км між південним берегом Кримського півострову та Кримськими горами (найвищий щит Роман Кош, 1545 м), рівнобіжний до південного берега кримського півострова. Тавриди ніколи добровільно не залишали своєї вітчизни (відчини). Проте у в 5-му ст. до н.е. таври зазнали влади Босфорського Королівства, у 3-му ст. до н.е. жили зі скіфами (тавроскіфи), в 1-му ст. були романізовані, існували до 4-го ст. нашої ери. Під час третього відправлення навесні 107 до н.е. під командуванням **Савмака (Savmak)** придушено повстання скіфів з послідовним приєднанням Кімерійського Босфору до Понтійського царства.

Послідовно Мітридат VI Євпатор боровся у трьох окремих війнах з римлянами, т.зв. Мітридатові війни (88 – 63 до н.е.).

В 1-й війні (89 – 85 до н.е.) та 2-й війні (83 – 81 до н.е.) він уникнув захоплення, повторно переміг перші три битви проти них, частинно з допомогою старшого сина **Махара / Machares (85 до н.е., м. Сіноп, пров. Амасія, Мала Азія – самогубство 61 до н.е., м. Пантікапей, Кримський півострів, Україна)** — князь Понту і регент Сімеріанського Босфорського Царства (бл. 80 – 65 до н.е.) підтримуваний римлянами, молодшого сина **Фарнака II Понту Лівіуса / Pharnaces II of Pontus Livius (с. 95 до н.е., м. Сіноп, пров. Амасія, Мала Азія, Понтійське царство – вбитий 47 до н.е.)** — князь і король Понту та Вірменія (площа 29,743 км²).

Під час 3-ї війни (74 – 66 до н.е.) Мітридат VI Євпатор наказав залишити стільники насичені отруєним медом вздовж шляху підступаючої римської армії на чолі з **Гнейом Помпеем Великим / Gnaeus Pompeius Magnus (106 до н.е. – вбитий 48 до н.е.)** — римський генерал і державний діяч,

у 65 до н.е. Притлумлені отруєним медом римських солдатів вирізала армія Мітридата VI Євпатора. Таким чином, його слід також вважати піонером гібридної війни.

Незважаючи на це Мітридат VI Євпатор зазнав поразки, частинно внаслідок обману свого молодшого сина Фарнака II Понту Лівіюса, у битві поблизу ріки Ликус / Lycus River (пливе західніше, впадає до Чорного моря) у серединному Понті наприкінці 66-х до н.е., зазнаючи щонайменше 10,000 убитих або поранених.

Тоді, Мітридат VI Євпатор стежений Гнейом Помпеєм Великим і загрожуваній приниженістю римським тріумфом, відвів разом із нечисленною армією до Вірменії, потім назад до Анатолії, і знову назад до стародавнього регіону Кольхіди на східному побережжі Чорного моря. З черги він перетнув Кавказькі гори, поплив Чорним морем, висадився у 65 до н.е. в Кімерійському Боспорі, звідти за повноваженням свого старшого сина Махара, підтримуваного римлянами, дозволив своєму батькові заволодіти від Римом керованої влади Крим, Україна.

Мітридат VI Євпатор влаштувався у циталелі в м. Пантікапей, Крим, Україна, де встановив себе й старався зібрати військові сили для атаки на Римську Республіку, післяпроходу крізь Скіфську Україну та плаванням рікою Дунай і з допомогою коней досягнути Італії (площа 301,340 км²). Проте, його молодший син Фарнак II Понту Лівіюс, його власні та його сина воїни повстали проти нього разом з підтримкою стомленого простолюдня. У зв'язку з цим Мітридат VI Євпатор намагався вчинити самовбивство, прийняв отруту, але вона не подіяла через вироблений з дитинства імунітет до отрут, хоч він став слабким і не міг виконати суїцид.

Тоді він попросив свого охоронця і друга галла **Бітоіта** вбити себе мечем (61 до н.е.). Його бальзамоване тіло доставлено Гнею Помпею Великому, який похоронив тлінні останки в королівській могилі в м. Синоп, пров. Амасія, Анатолія, Понтійське царство.

В честь Мітридата VI Євпатора були названі медичні дослідження та практика з вжиттям отрут (мітридатизм / mithridatism), проти-отрут (мітридатика / mithridatica чи мітридатіум / mithridatium), Великі Мітридатові сходи (збудовані італійським архітектором **Олександром Дігбі** / **Alexander Digbi**) ведучі на гору Мітридата (висота 91.4 м) у м. Пантікапей та «Королівська могила Мітридата VI Євпатора поблизу Карантини (лептозорія) Керчу» виконана **Карлом Боссолі** / **Carlo Bossoli (1815-84)** — швейцарський та італійський артисти (1856), м. Керч, Крим, Україна.